

Oikeusministeriö
lausuntopalvelu.fi

1/3

Viite:

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 19.6.2018, VN 675/2018

Asia:

Saamelaiskäräjälakitoimikunnan esitys saamelaiskäräjälain muuttamiseksi

Lausuntopalvelun kysymykset ja niihin lausuntona annettavat vastaukset:

1 luku Yleiset säännökset

3 § Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon

Nykyisen saamelaisen määritelmäsäännöksen sijasta lakiin ehdotetaan säännöstä, joka jatkossa selkeämmin osoittaisi ainoastaan oikeutta tulla merkityksi vaaliluetteloon. Henkilön merkitsemisellä vaaliluetteloon ei esityksen mukaan ole muita vaikutuksia, vaan saamelaisten oikeuksista on säädetty ja tullaan säätämään muualla lainsäädännössä. Ehdotettu säännös vastaa pitkälti Ruotsissa ja Norjassa voimassa olevia vastaavia säännöksiä sekä pohjoismaisessa saamelaissovimuksessa käytettäviä kriteereitä, mutta niiden määritelmät kuitenkin osittain poikkeavat ehdotettavasta määritelmästä. Ruotsin ja Norjan määritelmien sekä saamelaissovimuksen mukaan ratkaisevaa on se, onko saame ollut kotikieli, eikä se, onko se ollut ensimmäinen opittu kieli. Ehdotuksen tavoitteena on lähentää saamelaisia koskevaa sääntelyä Norjan ja Ruotsin kansallisiin lainsäädäntöihin ja pohjoismaiseen saamelaissovimukseen, mutta ehdotus poikkeaa niistä kuitenkin tältä varsin tärkeältä osin. Tätä poikkeamista ei ehdotuksessa kuitenkaan tarkemmin perustella.

Määritelmän rajaaminen äänioikeuteen selkeyttää nykyistä tilannetta, mutta saamelaismääritelmää koskeva ongelma jää ratkaisematta ja tältä osin oikeudellinen epävarmuus jatkuu. Sillä on jo sellaisenaan kielteinen vaikutus saamelaisten asemaan. Esityksen perusteluissa todetaan, että saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvista oikeuksista ja niiden kehittämisestä tullaan säätämään muualla lainsäädännössä. Perusteluissa ei kuitenkaan tarkemmin kerrota, missä ja milloin näistä oikeuksista on tarkoitus säätää, ja onko esimerkiksi saamelaismääritelmä tarkoitus luoda jossain muussa lainsäädännössä. Määritelmäsäännöksen perusteluista olisi syytä tältä osin tarkentaa. On mahdollista, että nyt esitettävä määritelmä tulee tosiasiallisesti saamaan yleisen saamelaismääritelmän aseman.

Jotta lakitekstistäkin selkeämmin tulisi ilmi ehdotuksen perusteluiden mukainen tarkoitus määritelmän rajaamisesta vain äänioikeuteen, tulisi esimerkiksi ehdotuksen 1 §:n 2 momenttiin lisätä, että ”oikeus äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa on vaaliluetteloon merkityillä saamelaisilla *siten kuin tässä laissa säädetään*”.

2 luku Saamelaiskäräjien tehtävät

9 § Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite

Apulaisoikeuskanslerin 23.3.2017 antamassa ratkaisussa (OKV/12/21/2016) todettiin, että maa- ja metsätalousministeriö oli tietyiltä osin laiminlyönyt saamelaiskäräjälain mukaisen neuvotteluelvoitteen noudattamisen Tenojoen kalastussopimusta koskevien neuvotteluiden ja sopimuksen voimaansaattamislain valmistelun yhteydessä. Oikea-aikaiset neuvottelut itse sopimuksesta ja sen sisällöstä olisi tullut ratkaisun mukaan pitää ennen Suomen ja Norjan välisten neuvottelujen päättymistä, jotta saamelaiskäräjille lailla taattu vaikuttamismahdollisuus olisi ollut aito. Apulaisoikeuskansleri katsoi, ettei asian käsittely ollut tältä osin myöskään perustuslaissa ja hallintolaissa turvatun hyvän hallinnon näkökulmasta asianmukaista.

Alkuperäiskansajulistuksen (19 art.) mukaan valtiot neuvottelevat vilpittömässä mielessä ja toimivat yhteistyössä alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadaksesen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät ja panevat täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin.

Ehdotuksessa todetaan, että saamelaiskäräjälain sääntelyä viranomaisten velvollisuudesta ja saamelaiskäräjien tehtävästä neuvotella saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin vaikuttavista toimenpiteistä muutettaisiin viranomaisten ja saamelaiskäräjien yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi. Ehdotuksen perustelujen mukaan neuvottelumenettelyssä on annettava saamelaiskäräjille myös oikea-aikainen mahdollisuus osallistua toimenpiteiden valmisteluun. Ehdotetun pykälän sanamuodosta ei kuitenkaan ilmene tarkoitus siitä, että kyse olisi ennen kaikkea etukäteen, ei jälkikäteen saatavasta suostumuksesta tai yhteisymmärryksestä. Sanamuotoa tulisi täydentää siten, että siitä ilmenee ennakkollisuus eli se, että velvoite tulee täyttää jo hankkeiden riittävän aikaisessa valmisteluvaiheessa. Saamelaiskäräjillä tulee olla todellinen mahdollisuus vaikuttaa asioihin, joten aidon pyrkimyksen suostumukseen tai yhteisymmärrykseen tulee olla lähtökohtana neuvotteluille.

Ehdotetulla 2 momentin pykälämuotoilulla neuvotteluelvoite ei vahvistu. ”Pyrittävä huolehtimaan” ei ole niin velvoittava kuin nykyinen muotoilu ”varattava tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella”. Ehdotuksesta ei ilmene myöskään se, mitä pykälän otsikossa tarkoitettu yhteistoimintavelvoite tarkoittaa, eli onko se molemminpuolinen ja mitä se edellyttää saamelaiskäräjiltä.

Ehdotetun uuden 3 momentin voi lukea antavan oikeuden tuottaa ”huomattavaa vähempää haittaa”. Säännös tulisi korjata sellaiseen muotoon, jossa mahdollisuus tuottaa ”huomattavaa vähempää haittaa” suljetaan pois, jotta nykyisen oikeustilan heikennys estettäisiin. Pohjaksi voisi vaihtoehtoisesti ottaa myös nykysäännöksen ja vahvistaa sen velvoitteita, kuten etukäteissuostumuksen luonteisuutta.

Katson, että pykälän sanamuotoa tulee vielä korjata edellä mainituilta osin, ja ehdotettavasta velvoitteesta tulee lakiehdotuksen perustelujen täsmentämisen lisäksi säätää yksityiskohtaisemmin ja täsmällisemmin myös suoraan lakitekstissä.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Pidän perusteltuna esityksen mukaista ehdotusta neuvotteluelvoitteen muuttamisesta koskemaan myös muita julkisia hallintotehtäviä hoitavia kuin viranomaisia. Esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluita tulisivat ehdotetun maakuntauudistuksen ja sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen voimaantulon jälkeen hoitamaan laajalti myös yksityiset palveluntuottajat.

4 luku Saamelaiskäräjien vaalit

26 b § Valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen ja 40 § Vaalien tulosta koskeva valitus

Oikaisulautakunnan päätökseen saa vaaliluetteloa koskevasta asiasta ehdotetun 26 b §:n mukaan hakea muutosta valittamalla suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Vaalien tuloksen vahvistamisesta koskevaan päätökseen saa hakea muutosta ehdotetun 40 §:n mukaan valittamalla hallinto-oikeuteen ja valitusluvalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Lakiehdotuksen perusteluista ei ilmene, mistä tämä valitusteiden eroavaisuus johtuu, vaikka kummassakin on kyse vaaleihin läheisesti liittyvistä kiireellisistä seikoista.

Asianomaisissa säännöksissä oleva viittaus hallintolainkäyttölakiin ei tuo esille tätä valitusteiden eroavaisuutta. Viittaukset hallintolainkäyttölakiin ovat muutoinkin tällä hetkellä epäselviä ja pulmallisia eduskunnan käsitellessä hallintoasioiden muutoksenhakujärjestelmän olennaista muuttamista.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Outi Kostama